

EROAREA – VICIU DE CONSIMȚĂMÂNT ÎN ALTE SISTEME DE DREPT¹

Claudiu - Florin BAN

Title: The error – vice of consent in the other law systems

Abstract: Extensive discussion was given to those ideas in connection with the French doctrine of erreur-obstacle or error-obstacle. The doctrine places great emphasis on the language of the only article related the Napoleon Code that speaks of error, an article that only mentions error to a substantial quality of a thing and error to the person. Other kind of error, such as error involving the nature of the contract, or the thing which is the contractual object, or the cause of the obligation arising for one party, because they are not mentioned in that article, would under that view not be mere vices of consent, but rather obstacles to the formation of the contract because of the destruction, and therefore the absence, of the consent of the party in error. Thus, for example, if a party made a contract that he thought was a sale while the other party believed that he was only accepting a donation, consent would be absent, thereby giving rise to a nullity that is absolute.

That doctrine, though useful for the purpose of clarifying the concept of a vice of consent, does not enjoy the support of contemporary French legal thought. It is now believed that the pertinent article of the Code Napoleon was not intended to provide an exclusive listing of errors that are vices of consent, thereby allowing the implication that other errors are

---

¹ Sistemele de drept esențiale, dacă vom lua ca reper izvorul nașterii lor, precum și trăsăturile lor „tehnice”, sunt sistemul romano – germanic și sistemul anglo – saxon, dreptul românesc fiind integrat în primul sistem, mai exact în latura sa latină, pentru că a suportat influențe însemnate din partea dreptului civil francez. Probabil că deosebirea esențială dintre cele două sisteme de drept o reprezintă originea, modul de formare a acestora. Dacă la temelia drepturilor romano-germanice se afla dreptul roman, sistemul anglo –saxon este un drept jurisprudențial, bazat pe regula precedentului (chiar dacă astăzi beneficiază, ca izvor secundar, de statute – legi), fiind „un drept empiric și inductiv, care nu a beneficiat de lecțiile dreptului roman” (B. Starck, H. Roland, L. Boyer, *Introduction au droit*, 4^e, ed. Litec, Paris, 1996) *apud* A. Hurbean, *Viciile de consimțământ*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 73.

obstacles to contract formation, but rather offers a few examples in the intendment that all kinds of error are just vices of consent. Indeed, there is no valid reason to prevent parties from confirming, through an informed and free expression of their will, a contract made with a wrong belief concerning its nature.

Keywords: *error-vice of consent, common law, the roman-German law system, misrepresentation, mistake.*

1.1.1 Concepția asupra erorii în sistemul de drept romano – germanic²

Eroarea în Codul civil italian³ se bucură de o reglementare analogă celei din legislația românească, însă oferă, în același timp și câteva distincții importante. Astfel, eroarea viciu de consimțământ (falsa reprezentare a realității la încheierea actului juridic) este cea care se referă la natura sau obiectul contractului, la identitatea obiectului prestației sau la calitățile sale, la identitatea sau calitățile celeilalte părți cocontractante, în cazul în care acestea sunt determinante pentru manifestarea consimțământului, și în cele din urmă, când se referă la eroarea de drept, dacă aceasta constituie temeiul unic sau principal al consimțământului (art. 1429 C.C.I.). Este de observat

---

² Sistemul de drept romano – germanic posedă un loc important în lumea de azi, fiind purtătorul principiilor dreptului roman, însă reprezentând, în același timp, „un adevărat atelier în care au fost forjate mai multe concepte juridice moderne” (V.D. Zlătescu, *Drept privat comparat*, Ed. Oscar Print, București, 1997, p. 127). El poate fi împărțit în drepturile latine bazate pe dreptul roman (Franța, Italia, Spania, România, Portugalia, etc.) și drepturile germanice (Germania, Austria, Elveția, țările scandinave, etc.); în acest sens, a se vedea O. Ungureanu, *Principalele sisteme de drept*, în *op. cit.*, 2007, p. 9. De asemenea, pentru o comparație între cele două subsisteme de drept, a se vedea V.D. Zlătescu, *op. cit.*, p. 128 și urm. *apud* A. Hurbean, *op. cit.*, p. 73.

³ În grupul sistemului de drept romano-germanic, de sorginte latină, dreptul privat modern italian ocupă un loc fruntaș, întrucât conservă principiile esențiale ale acestui vast sistem juridic, însă prezintă, concomitent, o notă inedită, din pricina celor două perioade ale istoriei sale: prima, este perioada unei puternice influențe franceze, iar cea de-a doua se definește printr-o înclinare spre îndepărtarea de această influență (despre istoria și evoluția Codului civil italian de la 1866 până astăzi, a se vedea V.D. Zlătescu, *op. cit.* p. 156 și urm.) *apud* A. Hurbean, *op. cit.*, p. 75.

consacrarea legală a erorii de drept care conduce la anularea actului juridic în condițiile de mai sus, cu mențiunea că admisibilitatea unei asemenea erori este îndreptățită, în dreptul civil italian, de vicierea consimțământului, a voinței persoanei care încheie actul juridic, și nicidecum de facultatea părților de a se sustrage prevederilor legale⁴.

În cazul erorii care se manifestă în declararea sau transmiterea voinței regimul juridic este unul similar. (art. 1433 CCI), în ciuda faptului că doctrina juridică italiană denumeste acest tip eroare contrară voinței, ea fiind cea care creează o divergență inconștientă între voință și declararea acesteia⁵.

Art. 1430 CCI precizează faptul că eroarea de calcul nu duce la anularea actului juridic, întrucât nu este viciu de consimțământ, decât în cazul în care se concretizează în eroare asupra cantității și este decisivă pentru exprimarea consimțământului⁶. Mergând pe aceeași linie de raționament, eroarea referitoare la motive reprezintă viciu de consimțământ numai în cazul actelor cu titlu gratuit (testament și donație), dacă reiese categoric din actul încheiat și a fost determinantă pentru încheierea actului respectiv.

În toate situațiile prezentate, potrivit art. 1428 și art. 1431 CCI, pentru ca eroarea să constituie viciu de consimțământ și să poată anula actul încheiat sub influența sa, trebuie să îndeplinească două condiții: să fie esențială și să poată fi recunoscută. Dacă eroarea esențială este cea prevăzută în art. 1429, eroarea este considerată de recunoscut atunci când, în raport cu conținutul, cu condițiile în care a fost încheiat contractul ori cu calitatea părților, o persoană cu o diligență medie, obișnuită ar fi putut să o descopere.

---

⁴ Cu toate acestea, nu pot fi anulate pentru eroare de drept: căsătoria, acceptarea moștenirii, tranzacția și mărturia. *apud* A. Hurbean, *op. cit.*, p. 76.

⁵ Vechiul Cod civil italian consfințea sancțiunea nulității absolute pentru acest tip de eroare, însă actualul Cod civil a trecut peste dihotomia eroare contra voinței – eroare viciu de consimțământ, aducând în prim plan severitatea consecințelor produse. Eroarea contrară voinței este asimilată erorii obstacol din dreptul civil român. *apud* A. Hurbean, *op. cit.*, p. 76.

⁶ De asemenea, doctrina juridică din Italia a apreciat ca fiind viciu de consimțământ și acordul ascuns, care apare atunci când o parte conferă o semnificație greșită manifestării de voință a celeilalte părți.

Explicația existenței acestei condiții se regăsește în protejarea bunei – credințe a celeilalte părți, a încrederii oferite cocontractantului⁷.

Este indiscutabil că eroarea atrage nulitatea relativă a actului încheiat, fie că este vorba despre eroarea viciu de consimțământ, fie despre cea contrară voinței. Cu toate acestea, partea aflată în eroare nu poate cere anularea actului dacă, anterior apariției prejudiciului, cealaltă parte își exprimă intenția să îl execute în conformitate cu conținutul său și cu clauzele contractuale pe care *errans-ul* dorea să le introducă, în conformitate cu voința părților, potrivit art. 1432 CCI⁸.

Pentru a face o prezentare comparativă între reglementarea actuală din Noul Cod civil român și Codul civil italian trebuie să spunem că textul normativ de la art. 1207 alin. (1) C. civ. prevede că partea care se află într-o eroare esențială poate solicita anularea contractului „dacă cealaltă parte știa sau, după caz, trebuia să știe că faptul asupra căruia a purtat eroarea era esențială pentru încheierea contractului”. Condiția este numită de Codul civil italian „*errore riconoscibile*”⁹ cea care, împreună cu caracterul esențial al erorii, asigură recunoașterea acesteia. Textul legal are în vedere numai contractele, nu și actele juridice unilaterale în care nu există „cealaltă parte”. Astfel cum s-a accentuat, „principiul ocrotirii voinței dispunătorului în contractele cu titlu gratuit trebuie să prevaleze față de principiul stabilității raporturilor juridice întrucât cel de-al doilea principiu ar opera în favoarea gratificatului care se străduiește să păstreze un avantaj (*certat de lucro captando*), în vreme ce dispunătorul se străduiește să evite o pagubă (*certat de damno vitando*)¹⁰.

Spre deosebire de art. 1429 alin. (2) CCI, potrivit căruia eroarea este esențială „când poartă asupra identității obiectului prestației sau asupra unei calități a acestuia care, după aprecierea comună sau după circumstanțe, trebuie reținută ca determinantă, Codul nostru civil în art. 1207 alin. (2) pct.

---

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ CCI: Art. 1431. *Errore riconoscibile*. L'errore si considera riconoscibile quando, in relazione al contenuto, alle circostanze del contratto ovvero alla qualita dei contraenti, una persona di normale diligenza (1176) avrebbe potuto rilevarlo.

¹⁰ G. Boroi, în G. Boroi, L. Stanciulescu, *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 104.

2 se referă și la eroarea care cade asupra „unei alte împrejurări considerate esențiale de către părți, în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat”. După cum se poate vedea, definiția românească a erorii esențiale este mai cuprinzătoare, deoarece nu se mărginește la identitatea obiectului prestației sau la o altă calitate a acestuia, ci se referă la orice circumstanță apreciată de către părți a fi esențială¹¹.

Făcând o comparație cu reglementarea erorii ca viciu de consimțământ în noul Cod civil nu putem să nu observăm faptul că legiuitorul român a preluat identic unele texte din Codul civil italian, preluând și controversese, atât teoretice cât și practice din acest sistem legislativ. Cu toate că noua reglementare din Codul civil 2009 este evident mai bună decât cea anterioară apreciem că se impunea o anumită nuanțare a textelor și o adaptare la principiile și fundamentele dreptului românesc.

Observăm că legiuitorul italian nu definește noțiunea de eroare, mărginindu-se la enumerarea acelor forme de eroare determinante. Așadar, sunt esențiale în ordinea prezentată în Cod: *error in negotio*, *error in corpore*, *error in substantiam* și *error in personam*.

Art. 1207 alin. (2) pct. 1,2,3 NCC reprezintă copia fidelă a art. 1429 alin. 1,2,3 C. civ. it. *Error in negotio* este eroarea asupra naturii contractului reglementată de art. 1207 alin. (2) pct. 1 NCC sau *l'errore che cade sulla natura del contratto*, prevăzută de art. 1429 alin. (1). *Error in corpore* reprezintă eroarea asupra naturii obiectului contractului, reglementată de același art. 1207 alin. (2) pct. 1 sau *l'errore che cade sull'oggetto del contratto* prevăzută de art. 1429 alin. (1). *Error in substantiam* cuprinde toate situațiile legiferaute de art. 1207 alin. (2) pct. 2 cu corespondentul său art. 1429 alin. (2) și în cele din urmă *error in personam* își găsește reglementarea în art. 1207 alin. (2) pct.3, copia fidelă a art. 1429 alin. (3) C. civ. it.

De asemenea, este esențială dar numai în anumite condiții și eroarea de drept.

În acest context, în literatura juridică italiană, s-a pus problema dacă enumerarea erorilor apreciate ca esențiale este restrictivă sau numai exemplificativă iar doctrina majoritară a concluzionat că conceptele enumerate sunt doar exemplificative.

---

¹¹ S. Neculaescu, *Izvoarele obligațiilor în Codul civil, art. 1164-395*. Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 154.

Unii autori români¹² consideră că această enumerare este restrictivă în privința „genului” de eroare, dar exemplificativă sub raportul „speciei”. De pildă, *error in personam* este genul iar eroarea asupra identității sau eroarea asupra calităților unei persoane reprezintă specia. Acestea se circumscriu *error in personam*, ca și elemente ale aceluiași întreg. Pornind de la un astfel de raționament, putem afirma că „speciile” pot fi extinse în vederea reglementării și altor situații.

Nu vom stăruii în analiza similitudinilor care există între cele două sisteme de drept, italian și român, în materie de eroare, întrucât cu mici excepții acestea merg până la identitate, motiv pentru care apreciem ca lipsit de sens un asemenea demers.

Eroarea **în Codul civil elvețian**¹³ este legiferată în art. 23-27, ca fiind al doilea viciu de consimțământ după leziune. În principiu, eroarea gravă este cea care viciază consimțământul unei părți contractante și determină ca răspunderea contractuală a celui aflat în eroare să nu fie angajată (art. 23).

Mai apoi, legea civilă elvețiană înfățișează cazurile de eroare gravă. În principal este vorba despre eroarea asupra naturii actului juridic, respectiv situația în care cel aflat în eroare a vrut să încheie un alt contract decât cel în privința căruia

și-a exprimat consimțământul. Al doilea caz de eroare gravă privește eroarea asupra obiectului contractului, al actului juridic, precum și la eroarea asupra persoanei, în condițiile în care partea aflată în eroare a dorit să încheie actul respectiv cu o persoană determinată și a afirmat acest lucru¹⁴.

Următorul caz de eroare gravă, la o primă privire ar putea fi confundată cu leziunea, deoarece se ivește atunci când cel aflat în eroare se aștepta la o prestație mult mai mare ori i-a fost promisă o contraprestație mult mai mică decât cea la care aspira la încheierea contractului. Desigur, este vorba despre o falsă reprezentare a realității, bruscă, naturală și nu indusă. Altfel spus, avem de-a face cu un dezechilibru între prestații, însă

---

¹² B. Ionescu, *Eroarea – viciu de consimțământ în lumina dispozițiilor noului Cod civil*, în revista Dreptul nr. 5/2008, p. 58.

¹³ Sistemul juridic elvețian se dezvăluie a fi o sinteză între cele două ramuri ale sistemului de drept romano – german, cel francez și cel german. Codul civil elvețian și anexa sa, Codul obligațiilor, relevă o robustă influență germană, dar și o însemnată receptare a dreptului francez (V.D. Zlătescu, *op. cit.*, p. 226 și urm.)

¹⁴ A. Hurbean, *op. cit.*, p. 74.

elementul hotărâtor pentru a fi în prezența erorii este motivul apariției acestui dezechilibru. În lumina Codului civil elvețian, leziunea se manifestă atunci când dezechilibrul dintre contraprestații este pricinuit de o situație șubredă a uneia dintre părțile contractante, de lipsa de experiență sau de neglijența acesteia. Așadar, ori de câte ori altele decât acestea sunt motivele care produc dezechilibrul contractual, precum ar fi o eroare spontană privitoare la o prestație sau la o contraprestație, se aplică normele referitoare la eroare¹⁵.

În cele din urmă, al patrulea caz de eroare gravă privește eroarea asupra unei stări de fapt considerată determinantă, de către *errans* la încheierea actului juridic respectiv. Este o enunțare generică care, în principiu, poate cuprinde orice elemente pe care părțile ori doar una dintre părți le consideră a fi hotărâtoare pentru exprimarea unui consimțământ valid¹⁶.

Nu trebuie uitat că eroarea născută cu prilejul transmiterii voinței, atunci când remiterea cererii sau ofertei se produce printr-un curier sau pe o altă asemenea cale, este asimilată erorii viciu de consimțământ, așa cum edictează art. 27 din Codul civil elvețian¹⁷.

Posibilitatea invocării erorii, conform Codului civil elvețian, se află în strânsă conexiune cu noțiunea de bună-credință, deoarece se indică expres în art. 25 din Codul civil elvețian că invocarea erorii nu este admisibilă când nu se face cu bună-credință. În cazul în care eroarea are drept cauză propria culpă, cel care o invocă va fi obligat la plata de daune-interese care provin din nerespectarea contractului, mai puțin în situația în care cocontractantul a cunoscut eroarea în care se găsește cealaltă parte (art. 26)¹⁸.

Nu în ultimul rând, sunt legiferate cazurile de eroare care nu reprezintă viciu de consimțământ (eroarea indiferentă în dreptul civil român), cea care se raportează la motivul determinant pentru încheierea actului juridic respectiv și greșelile de calcul, acestea din urmă impunându-se a fi corectate¹⁹.

---

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *Ibidem.*

Termenul în care toate viciile de consimțământ, deci implicit și eroarea pot fi invocate este de un an de la descoperirea ei. Există și posibilitatea confirmării tacite sau exprese a actului nul. În cazul în care *errans-ul* vrea să execute contractul în condițiile în care a fost încheiat, aceasta se poate realiza doar cu acordul celeilalte părți, parte care nu se găsește în eroare. Deopotrivă, chiar dacă nulitatea a fost acoperită prin executare sau neinvocare în termenul prevăzut de lege, aceasta nu exclude dreptul la despăgubiri al părții prejudiciate, astfel cum prevede art. 31²⁰.

Eroarea în **Codul civil spaniol**²¹ este reglementată sumar față de reglementările cu privire la acest viciu de consimțământ din Codul civil italian și

cel elvețian. Astfel, în principal, Codul civil spaniol enumeră în art. 1265 cazurile în care consimțământul nu este considerat valabil, respectiv atunci când este dat prin eroare, smuls prin violență, intimidare sau surprins prin dol²².

Raportându-se la eroare, art. 1266 decide asupra erorii care invalidează consimțământul, menționând că suntem în prezența acestui viciu de consimțământ când eroarea afectează obiectul contractului sau acele condiții, elemente (substanțiale) care au condus la încheierea contractului. De asemenea, este legiferată și eroarea referitoare la persoană, însă aceasta va afecta consimțământul părții contractante numai dacă respectivul act juridic s-a încheiat în considerarea persoanei, iar falsa reprezentare asupra cocontractantului este principala cauză a erorii²³.

De asemenea, este reglementată în cuprinsul aliniatului ultim al art. 1266. și eroarea care nu afectează consimțământul și care nu are niciun fel de efect asupra validității sale, respectiv eroarea de calcul.

---

²⁰ *Ibidem*.

²¹ În mod diferit față de alte state europene, în Spania, evoluția privind receptarea Codului lui Napoleon s-a produs cu o întârziere apreciabilă întrucât unitatea politică și lingvistică s-a produs relativ târziu. Codul civil a fost adoptat în anul 1889, însă nu a dus la unificarea legislativă a țării, dreptul cutumiar prevalând în fața legii, fapt care a conferit dreptului spaniol o poziție aparte în cadrul marelui sistem romano – germanic. (V.D. Zlătescu, *op. cit.*, p. 162-163)

²² A. Hurbean, *op. cit.*, p. 77.

²³ *Ibidem*.

Dorim să amintim și o situație distinctă de toate reglementările din Codurile civile la care ne-am referit anterior care este legiferată de norma civilă germană. Astfel, **în Codul civil german (BGB)**, în paragraful 119, primul alineat se reglementează pe de o parte, eroarea cu privire la termenii declarației, dacă declarantul nu a dorit în realitate să facă o declarație cu un anumit conținut și, pe de altă parte, eroarea asupra conținutului declarației constând în faptul că declarantul s-a înșelat asupra conținutului²⁴.

Eroarea asupra termenilor declarației este asemănătoare, însă nu se identifică cu eroarea asupra transmiterii declarației de voință. Un bun exemplu este cel care vizează ordinul de bursă. Emitentul ordonă vânzarea iar transmițătorul ordinului scrie „cumpărare”. Paragraful 120 BGB prevede că orice declarație de voință care a fost greșit transmisă de o persoană sau de un organism poate fi atacată în aceleași condiții ca și declarația de voință făcută din eroare²⁵.

Doctrina germană face distincția între *disensiunea deschisă (der offene Dissens)* care se produce atunci când părțile știu că nu s-au înțeles asupra tuturor clauzelor din contract, și *disensiunea ascunsă sau acoperită (der versteckte Dissens)* când părțile cred eronat că s-au înțeles asupra clauzelor contractuale, deși în realitate ele nu s-au înțeles²⁶.

Exemplu de disensiune ascunsă: un străin, comandă la un restaurant un „milk caldo”, chelnerul acceptând comanda. La scurt timp, la avertismentul clientului, chelnerul spune: „Chiar acum aduc laptele din frigider”. Este limpede că cei doi nu s-au înțeles asupra modului în care trebuie laptele pregătit. Străinul nu avea motive să fie sigur că chelnerul i-a înțeles comanda, iar chelnerul nu avea temei să creadă că „caldo” înseamnă rece (deși în limba germană *kalt* înseamnă *rece*) Astfel, amândoi trebuiau să fie siguri că mesajul este clar, adică clientul să fie sigur că i s-a înțeles comanda iar chelnerul să aducă exact ceea ce i s-a cerut. Contractul s-ar fi născut doar dacă chelnerul ar fi adus lapte cald, chiar ca urmare a unei alte erori. Dacă neînțelegerea s-ar fi eliminat înainte ca chelnerul să aducă comanda, atunci părțile nu se obligau la nimic. Însă dacă chelnerul ar fi adus laptele bine răcit, în acest caz se poate să se nască o altă obligație²⁷.

---

²⁴ I. Turcu, *Noul Cod civil. Legea nr. 287/2009 Cartea V Despre obligații art. 1164-1649*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 215.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

Când vorbim despre *disensiunea ascunsă* se cere o înlocuire parțială a prestațiilor. În exemplul nostru o asemenea solicitare este exclusă, pentru că eroarea

de a nu se fi înțeles este mai mult privitoare la chelner, decât la încercările eronate ale clientului de a se exprima. (parag. 154 BGB) Chelnerul trebuia să se asigure, având în vedere exprimarea echivocă a clientului, dacă acesta a dorit, cu adevărat, să comande lapte rece²⁸.

Disensiunea ascunsă duce la nulitatea actului. Totuși, o parte a doctrinei și a jurisprudenței germane susține că în multe situații dintr-o asemenea eroare nu poate să se nască nici măcar un contract nul. Se evidențiază astfel, diferența dintre *non-contract* (*nicht Vertrag*) și contractul nul (*nichtigen Vertrag*), diferențiere care uneori poate avea o importanță practică deoarece numai contractului nul (*pactum nullum*) i se recunosc anumite efecte, nu și în cazul în care nu s-a născut niciun contract (*pactum non existens*)²⁹.

Oricum, contractul lovit de nulitate pe motiv de *neînțelegere ascunsă*, întemeiază așa –numita *synallagma factica*, adică legătura dintre prestație și contraprestație. Spre exemplu, O cumpăra de la N un autovehicul. Pe motiv de eroare contractul este nul. O poate să ceară restituirea prețului doar dacă îi înapoiază lui N mașina ori valoarea ei³⁰.

Este interesant că §121 din BGB-ul german prevede că atacarea în anulare pentru situațiile prevăzute de §119 ce privesc anularea pentru eroare și §120 privind anularea pentru transmitere inexactă, trebuie să se realizeze fără o întârziere culpabilă, după ce cel îndreptățit în atacarea actului a cunoscut despre cauza viciului³¹.

1.1.2 Concepția asupra erorii în sistemul de drept common law

Spre deosebire de sistemul de drept romano –germanic în care falsa reprezentare a realității se raportează, în esență, la împrejurările de fapt avute în vedere la încheierea actului juridic, în sistemul de drept anglo-

---

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 222.

³⁰ A se vedea H.M. Pawlowski, *Allgemeiner Teil des BGB*, C.F. Muller Verlag, Heidelberg, 1994, p. 234 *apud* O. Ungureanu, Cornelia Munteanu, *op. cit.*, p. 222.

³¹ O. Ungureanu, Cornelia Munteanu, *op. cit.*, p. 222.

saxon (*common law*), eroarea viciu de consimțământ este reglementată în mod diferit, deoarece aici eroarea ni se prezintă sub două accepțiuni: reprezentarea greșită, care presupune, într-o anumită măsură, un element subiectiv și intențional, apropiindu-se din acest punct de vedere de dolul din dreptul civil român, dar având caracterul erorii în privința materialității sale, și greșeala³².

1.1.2.1 Reprezentarea greșită (misrepresentation)

Prin reprezentare greșită trebuie să înțelegem o declarație³³, o afirmație falsă asupra unui fapt, înfăptuită de una dintre părțile contractante, declarație care e aptă să determine cealaltă parte contractantă să încheie actul juridic respectiv.

În consecință, reprezentarea greșită cuprinde două elemente caracteristice:

- a) afirmația falsă asupra unui fapt;
- b) această afirmație trebuie să determine cealaltă parte să încheie contractul.

În ceea ce privește cel dintâi element, se arată că afirmația falsă este necesar

să se refere la un fapt, și nu la o părere, la o idee viitoare sau la actul normativ și dispozițiile legale. De aceea, o declarație falsă privitoare la o opinie personală a uneia dintre părți nu este în măsură să constituie viciu de consimțământ. În ciuda acestui fapt, atunci când persoana care face afirmația este în măsură de a ști adevăratele fapte și poate fi dovedit că în aceste condiții nu poate avea o asemenea opinie, aceasta va fi apreciată ca o afirmație asupra unui fapt și va constitui viciu de consimțământ. O afirmație falsă a unei persoane cu privire la ceea ce urmează a face în viitor nu reprezintă un viciu de consimțământ, doar dacă aceasta este înglobată într-un contract, devenind astfel clauză contractuală. Persoana care a făcut acea declarație va fi răspunzătoare pentru eroare doar dacă cunoștea că promisiunea sa, care a determinat o altă persoană să încheie contractul, nu se va realiza³⁴.

---

³² A. Hurbean, *op. cit.*, p. 78.

³³ N.B.: termenul de declarație sau afirmație nu trebuie înțeles în sens literal, deoarece această declarație falsă conduce la o reprezentare greșită și la apariția viciului de consimțământ *apud Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, p.79.

Întorcându-ne, nicio aserțiune falsă privitoare la dispoziții legale nu este socotită în dreptul englez viciu de consimțământ, pentru că se prezumă că toată lumea cunoaște legea, această prezumție fiind una absolută³⁵.

Mai mult, nici tăcerea nu constituie viciu de consimțământ în sensul falsei reprezentări. Și totuși există trei împrejurări în care tăcerea poate fi considerată eroare:

- o afirmație care nu înfățișează tot adevărul (doar o parte a acestuia);
- dacă afirmația a fost adevărată la momentul la care a fost făcută, însă datorită schimbării unor împrejurări, a devenit falsă (în această situație, există obligația persoanei care a făcut declarația să devitalizeze adevărul);
- în cazul unor contracte, denumite în dreptul anglo-saxon de maximă bună-credință, există obligația părții contractante de a prezenta toate faptele materiale celeilalte părți, pentru că aceasta se află în postura de a cunoaște adevărul (este cazul contractelor de asigurări, înțelegeri interfamiliale, relația manager de bancă – client, etc.)

Pentru a fi în prezența și a celui de-al doilea element constitutiv al acestui tip de eroare (afirmația trebuie să conducă cealaltă parte la încheierea contractului), trebuie să întrunească cumulativ două condiții:

- falsă reprezentare trebuie să fie materială, adică să fie de natură a determina o persoană oarecare să încheie contractul. Această regulă nu funcționează în mod obiectiv. (de pildă, practica judiciară britanică a hotărât că orice declarație falsă care determină o persoană să încheie un contract ar trebui să fie cauză de resciziune a contractului, iar sarcina probei cade în seama celui care a provocat încheierea contractului prin declarația sa falsă, iar dacă această declarație nu a determinat o persoană obișnuită să încheie contractul, proba va cădea în sarcina sa, persoana trebuind să probeze că declarația falsă a determinat-o să acționeze așa cum a acționat);
- persoana care a încheiat contractul este necesar să-l fi încheiat datorită declarației false venite de la cealaltă parte contractantă. Această condiție nu este îndeplinită în cazul în care cel aflat în eroare nu știe că face o declarație falsă și nici atunci când partea

---

³⁵ *Ibidem.*

care încheie contractul nu se bazează pe declarația falsă, ci pe propria rațiune ori pe propriile cercetări. Este îndeplinită această condiție în cazul în care celui îndus în eroare i se dă prilejul să afle adevărul, însă nu profită de această oportunitate, sau când declarația falsă nu a fost unicul motiv pentru care s-a încheiat contractul³⁶.

1.1.2.2 Eroarea materială (mistake)

Pentru ca o eroare materială să lezeze validitatea unui contract, este necesar să avem de-a face cu o eroare operativă, eficientă, o eroare care să determine nulitatea contractului. Efectul erorii materiale trebuie privit din două perspective: în primul rând, în temeiul *common law*, dacă o eroare materială este operativă, aceasta determină nulitatea contractului de la bun început, motiv pentru care proprietatea nu se poate transfera, iar obligațiile nu se pot naște. Dacă însă contractul este valid conform *common law*, el poate fi totuși anulat conform echității, dacă este afectat de o eroare materială, proprietatea se poate transfera, iar obligațiile se pot naște până în momentul anulării contractului. Este regretabil că în doctrina engleză nu există o opinie unanimă referitoare la eroarea materială, regulile regăsimuse în grupuri disparate de spețe, fiind în același timp, un areal al unui vocabular imprecis și echivoc³⁷.

În ciuda faptului că în acest sistem de drept viziunea asupra dreptului este într-o anumită măsură diferită, se pot identifica facil principiile comune, general valabile în oricare sistem de drept: buna – credință care trebuie să cârmuiască raporturile juridice, răspunderea pentru prejudiciul cauzat, sancțiunea aplicabilă actelor în care consimțământul părții/părților este alterat de un viciu de consimțământ, etc. Observăm, de asemenea, că reprezentarea falsă din *common law* (*misrepresentation*) înfățișează aceleași caractere și elemente definitorii ca și eroarea din dreptul român: caracterul determinant al falsei reprezentări, împrejurările de fapt asupra cărora eroarea trebuie să cadă, iar în cazul erorii materiale (mistake) putem distinge eroarea asupra calităților esențiale ale obiectului (însă această eroare trebuie să emane de la ambele părți), eroarea asupra naturii contractului, eroarea asupra persoanei³⁸.

---

³⁶ *Ibidem*, p.80.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, p.81.

Sanctiunea incidentă în ambele sisteme de drept, în caz de eroare, este, în principiu, anularea actului juridic încheiat, însă în *common law* această sancțiune este aproape întotdeauna însoțită de răspunderea pentru prejudiciul provocat celeilalte părți.

1.1.2.3 Categoriile erorii în *common law*

În mod distinct față de sistemele de drept care au la bază dreptul roman, fie că este vorba despre drepturile latine, fie de cele germanice, sistemul *common law* legiferează două tipuri de erori: reprezentarea greșită și greșeala.

A. Falsa reprezentare se poate regăsi sub trei forme: reprezentarea falsă frauduloasă, reprezentarea falsă făcută din neglijență și reprezentarea falsă inocentă sau fără culpă. Importanța deosebirii dintre cele trei constă în sancțiunea aplicabilă fiecărui tip de eroare.

Falsa reprezentare frauduloasă a fost definită de Lord Herschell în cauza *Derry v. Peek* ca o declarație falsă făcută intenționat, știind că este falsă ori ignorând dacă este adevărată sau falsă. Așadar, dacă o parte contractantă afirmă ceva despre care crede cu adevărat că este adevărat, deși este fals, nu suntem în prezența acestui tip de eroare³⁹.

Sanctiunea falsei reprezentări frauduloase este resciziunea contractului și obligarea la despăgubiri pentru delictul de înșelătorie, sarcina probei căzând în seama reclamantului (cel care reclamă fraudă trebuie să o dovedească)⁴⁰.

Observăm că în situația de față suntem de fapt în cazul dolului din dreptul civil român, întrucât falsa reprezentare a realității de către victima erorii este rodul unei acțiuni concertate a celui alt cocontractant. Acesta l-a indus în eroare pe *errans* în mod deliberat, cu intenție și cu rea-credință pentru a-l determina pe cel din urmă să încheie actul juridic respectiv, ocultând față de el adevărata situație și adevăratele condiții ale contractului. Aici nu este vorba despre o falsă reprezentare a realității din greșeală, din superficialitate, din cauza necunoașterii legii sau a cunoașterii eronate a acesteia. Cazul de față presupune o inducere în eroare făcută cu vinovăție de cel căruia îi profită încheierea contractului, acesta înșelându-l practic pe cel ce cade victimă acestui tip de eroare.

---

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ *Ibidem.*

Falsa reprezentare făcută din neglijență este o susținere falsă făcută de o persoană care nu are niciun motiv judicios să creadă că ceea ce declară este adevărat. Acest gen de eroare poate fi sancționată în instanță pe două căi:

- în temeiul *common law*, întrucât Camera Lorzilor a statuat că în anumite situații pot fi acordate despăgubiri pentru delictul de neglijență, dacă s-au produs pierderi financiare. Succesul acestui demers depinde de dovada relațiilor juridice speciale existente între părți, cum sunt relațiile pur comerciale, când cel care face declarația susține că are cunoștințe sau aptitudini speciale și cunoaște că cealaltă parte se va baza pe acestea. Sancțiunea aplicabilă în acest caz este resciziunea contractului și despăgubiri pentru delictul de neglijență;

- în baza legii, respectiv *Misrepresentation Act 1967*, persoana care induce în eroare este răspunzătoare pentru prejudiciile produse persoanei induse în eroare, mai puțin atunci când dovedește că au existat destule motive să creadă că faptele prezentate au fost adevărate. În această situație, vis a vis de repararea prejudiciului, acordarea despăgubirilor se întemeiază mai degrabă pe fapta ilicită de înșelătorie decât pe cea de neglijență⁴¹.

Acest tip de eroare din dreptul anglo-saxon pare mai degrabă a fi un hibrid între eroare și dol câtă vreme este vorba despre o persoană care induce în eroare o altă persoană, cu diferența că în cazul dolului se impune a exista o intenție de inducere în eroare pe când în cazul de față inducerea în eroare se produce din neglijență. În privința sancțiunii observăm similitudini cu dreptul civil român, în sensul că aceasta este anularea contractului cu sau fără solicitarea de daune-interese pentru prejudiciul produs. În funcție de falsa reprezentare făcută din neglijență, tipul de eroare în care se poate afla o persoană depinde și de natura susținerilor false ale cocontractantului. Datorită faptului că acest tip de eroare este strâns legată de calitățile substanțiale ale unei persoane, putem să afirmăm că cel mai apropiat gen de eroare din dreptul nostru este *error in personam*, câtă vreme afirmațiile false țin mai mult de anumite aptitudini sau cunoștințe pe care una dintre părți susține că le deține, cunoscând de asemenea că aceste calități sunt foarte importante pentru victima erorii.

Falsa reprezentare inocentă este o afirmație falsă pe care o persoană o face considerând că este adevărată. Sancțiunea acestei erori este tot resciziunea contractului și plata unei indemnizații, care poate fi dispusă numai de către instanță și reprezintă cheltuielile făcute de persoana lezată⁴².

---

⁴¹ *Ibidem*, p.82.

⁴² *Ibidem*.

În toate cazurile răspunderea pentru reprezentarea falsă poate fi evitată sau diminuată dacă astfel se prevede în clauzele contractuale.

B. Eroarea materială se clasifică în: eroare materială comună, unilaterală, mutuală și privitoare la documente.

Eroarea materială comună se manifestă atunci când ambele părți fac aceeași greșeală cu privire la un fapt esențial referitor la contractul pe care l-au

încheiat. Cazurile pot fi clasificate astfel:

- *res extincta*- contractul va fi nul în baza *common law* dacă obiectul material al contractului nu există;

- *res sua*- contractul va fi nul când o parte contractantă urmărește achiziționarea propriului bun;

- eroarea în privința calității – această eroare nu lezează consimțământul decât în cazul în care provine de la ambele părți și se referă la calitățile fundamentale ale obiectului contractului. Eroarea asupra calității face ca obiectul să difere de cel pe care partea a crezut că îl contractează⁴³.

În cazul acestei erori, sancțiunea pe care o aplică instanța, întrebându-se jurisdicția echitabilă, poate să se refere la refuzul executării specifice, anularea contractului dintre părți ori impunerea unor termeni echitabili părților⁴⁴.

Opinăm că în cazul erorii materiale comune din *common law* suntem într-o situație similară cu *error in corpore* din dreptul românesc întrucât toate situațiile prezentate mai sus vizează obiectul material al contractului, care într-un caz fie nu există, fie acesta privește dobândirea unui bun propriu. Dacă vorbim despre cazul care vizează eroarea asupra calităților esențiale ale obiectului contractului, aici putem să spunem fără teama de a greși că este un caz similar cu *error in substantiam* din dreptul civil român, situație în care interesează nu numai lucrul considerat în materialitatea lui ci și conținutul unei anumite prestații care constă într-o anumită acțiune sau inacțiune.

Eroarea materială unilaterală există atunci când doar una dintre părțile contractante este în eroare, având următoarea clasificare:

- eroarea materială privitoare la termenii contractului, la clauzele contractuale – aceasta există ori de câte ori una dintre părți este în eroare cu privire la natura contractului și cealaltă parte cunoaște acest lucru.

---

⁴³ *Ibidem.*

⁴⁴ *Ibidem.*

O eroare de judecată asupra calităților obiectului contractului, nu este îndeajuns pentru ca acesta să fie nul pentru greșeală, eroare materială unilaterală. Sancțiunea unei asemenea erori este nulitatea contractului sau refuzul executării acestuia;

- eroarea materială privitoare la identitatea persoanei – într-un asemenea caz, o parte încheie un contract cu o persoană, având convingerea că este altcineva. Legea distinge între contractele încheiate între persoanele absente și contracte încheiate între persoane prezente. În cazul contractelor încheiate între persoane

absente cum ar fi negocierea prin corespondență, iar una dintre părțile contractante se înșală privitor la identitatea celeilalte părți, purtând negocieri cu o terță persoană, contractul va fi nul pentru eroare materială dacă și terțul cunoștea că cocontractantul se află în eroare. Așadar, trebuie să existe o terță persoană recognoscibilă cu care contractul să fi fost încheiat iar eroarea să se refere la identitatea și nu la calitățile persoanei⁴⁵.

Observăm că eroarea materială privitoare la termenii contractului din common law prezintă similitudini cu *error in negotio* sau altfel spus este cazul erorii asupra naturii sau obiectului contractului și susținem aceasta întrucât părțile au în vedere contracte diferite în natura lor, astfel că nu ajung la un consimțământ propriu-zis. Eroarea asupra obiectului contractului este cea care cade asupra prestației contractuale convenite. Chiar dacă părțile au aceeași reprezentare despre natura contractului încheiat, ele pot avea reprezentări diferite cu privire la obiectul prestației.

În celălalt caz, când contractul se încheie între părți prezente, se naște prezumția că partea aflată în eroare dorește să negocieze cu cealaltă parte, care este prezentă și poate fi identificată. Datorită faptului că prezumția este una relativă, pentru a fi răsturnată, partea aflată în eroare trebuie să indice că și-a propus să negocieze cu altcineva, că cealaltă parte cunoștea de intenția părții în eroare, că identitatea părții cocontractante are o importanță decisivă și a verificat identitatea acesteia⁴⁶.

În situația erorii materiale privitoare la identitatea persoanei, aceasta prezintă similarități cu eroarea asupra identității persoanei sau asupra unei calități a acesteia din dreptul autohton, întrucât și în dreptul britanic se are în vedere identitatea persoanei și nu a părții care încheie contractul, fapt care se înscrie în tendința generală de a extinde anulabilitatea contractului și în alte circumstanțe decât contractele încheiate în considerarea strictă a

---

⁴⁵ *Ibidem*, p.83.

⁴⁶ *Ibidem*.

calităților esențiale ale cocontractantului. Drept urmare, la fel ca și în sistemul românesc de drept, pe lângă contractele clasice *intuitu personae*, precum sunt de regulă actele juridice cu titlu gratuit, sunt și acte juridice care se încheie, nu numai în considerarea unei calități intrinseci a celeilalte părți, cum ar fi identitatea fizică sau civilă, ci și în considerarea altor calități precum onorabilitatea, bonitatea ori competența. De asemenea, faptul că se are în vedere persoana și nu partea este indiciul că un contract se poate anula și atunci când eroarea privește *calitățile esențiale ale unei terțe persoane*, cum ar fi fideiusorul.

Și dacă contractul nu este nul pentru eroare materială, el se poate anula pentru reprezentarea falsă frauduloasă, fără a leza drepturile dobândite de terții de bună-credință⁴⁷.

Eroarea materială mutuală se ivește atunci când părțile au scopuri diferite, contrare și nu își înțeleg reciproc intențiile. Dacă instanța concluzionează că contractul poate fi tălmăcit într-un singur sens, ambele părți vor fi ținute să respecte contractul în acest sens, însă dacă se observă că contractul este întru totul confuz, se consideră că nu a existat consimțământ, iar contractul este nul ori partea aflată în eroare poate refuza executarea acestuia⁴⁸.

Eroarea materială referitoare la documente – regula generală este că o persoană este ținută de semnătura pusă pe un document, indiferent dacă a citit sau înțeles documentul cu pricina. Însă, dacă o persoană a fost determinată să semneze contractul prin fraudă ori falsă reprezentare asupra conținutului acestuia sau asupra naturii sale, contractul va fi nul. De asemenea, în acest domeniu funcționează o excepție numită „is not my deed” care poate conduce la nulitatea contractului semnat dacă sunt realizate două condiții: partea să fi semnat contractul cu prudență și să existe o mare discrepanță între documentul semnat și ceea ce partea a crezut că semnează⁴⁹.

Încercând să găsim asemănări cu sistemul nostru de drept cu privire la eroarea materială referitoare la documente din common law, nu putem decât să constatăm că acest tip de eroare este undeva la granița dintre eroare și dol câtă vreme persoana este determinată să semneze un contract prin fraudă deci prin inducere în eroare prin mijloace viclene. În ceea ce privește

---

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 84.

tipul de eroare incident în speță considerăm că aceasta nu poate fi decât fie o eroare asupra naturii contractului, fie o eroare asupra obiectului acestuia. Cu privire la condiția ca partea să fi procedat la semnarea cu prudență a contractului înțelegem că aceasta a dat dovadă de un grad sporit de circumspecție la momentul respectiv, deci a dat dovadă de diligență sporită. Am reținut și cealaltă condiție și anume aceea a disproporției semnificative între documentul semnat și ceea ce a crezut că semnează partea căzută în eroare, chestiune care de altfel se impune ca și condiție și în practica judiciară a instanțelor române.

Ceea ce trebuie să menționăm la finalul acestui periplu prin sistemele de drept romano-germanic și cel anglo-saxon, este faptul că de la momentul intrării în vigoare a Noului Cod civil, care a preluat în materie de eroare viciu de consimțământ aproape *mot a mot* reglementările din Codul civil italian, care are una din cele mai extinse și detaliate abordări din toate sistemele de drept amintite mai sus, România deține astăzi una dintre cele mai moderne și ample reglementări în această materie, fapt care nu poate fi decât îmbucurător, raportat la vechea codificare. Acest fapt face ca legislația românească în materie de eroare să fie una îndestulătoare, motiv pentru care apreciem că pentru moment nu s-ar impune alte împrumuturi din legislația europeană sau de peste ocean.

Rațiunile pentru care considerăm că nu se impun ajustări la acest moment, țin de faptul că în prezent, ca urmare a preluării în Noul Cod civil român a reglementării din Codul civil italian, această normă este suficientă și într-un fel atotcuprinzătoare, întrucât nici Codul civil spaniol, nici cel elvețian, nici cel german nu cuprind abordări diferite sau mai extinse cu privire la această instituție de drept civil ci din contra.

În privința dreptului anglo-saxon, lucrurile sunt și mai clare întrucât diferențele dintre sistemele noastre de drept sunt semnificative. O dată pentru că reprezentarea greșită din *dreptul anglo-saxon* apropie această noțiune de *dolul* din dreptul românesc datorită elementului subiectiv, intențional, fapt care îndepărtează abordarea britanică de cea românească. Cu privire la cealaltă accepțiune a erorii din dreptul anglo-saxon care este eroarea materială sau greșeala, din păcate în doctrina engleză nu există o părere unanimă, comună privind eroarea materială, regulile aflându-se în categorii răslețe de spețe, fiind și o zonă a unei terminologii echivoce, tulburi. Pentru aceste rațiuni, apreciem că dreptul român pentru moment nu are nevoie de împrumuturi din sistemul de drept *common law* și chiar dacă s-ar dori așa ceva este greu de crezut că se pot găsi modalități de adaptare a textelor de lege.